

Juttu Hesariin - viimeinen versio

Katoavan tiedon jäljillä

Maailmassa julkaistaan erityyppisiä dokumentteja enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Jos omakustanteet otetaan mukaan, vuosittain julkaistaan noin miljoona uutta kirjaa. Tämän lisäksi tulevat miljoonat lehtiartikkelit ja miljarit kuva- ja muut tiedostot, joita ihmiset jakelevat tieto-verkkojen kautta.

Kaiken julkaisemisen tarkoituksena on tulla kuulluksi. Perinteisesti muistiorganisaatiot - kirjas-tot, museot ja arkistot - ovat kehittäneet menetelmiä niin, että kukin käyttäjä löytäisi arjessa, työssä tai opinnoissa tarvitsemansa sisällön.

Muistiorganisaatiot ovat luoneet sekä käytänteitä että tietojärjestelmiä tiedonhaun tueksi. Mer-kittävä osa tästä työstä perustuu ihmisen kykyyn analysoida ja kuvailla aineistoja niitä tarvitse-ville. Kirjastojen perustehtävänä on saattaa erilaiset julkaisut ja niiden käyttäjät kohtaamaan, ja ottaa samalla huomioon erilaisten käyttäjien ja aineistojen ominaispiirteet. Kirjastojen tekemä aineistojen järjestäminen, kuten niiden kuvailu käyttäjille, perustuu kansainvälisessä yhteis-työssä luotuihin standardeihin, jotka edesauttavat tietojen välitystä erilaisten toimijoiden välillä.

Digitaalisessa ympäristössä ja suurten dokumenttimäärien ollessa kyseessä tämä perinteinen tapa hallita aineistoja ja niiden sisältöjä ei ole enää mahdollista. Monet tiedonhakijat luottavat automaattisten hakukoneiden tarjoamiin listauksiin ja ajatukseen tekoälystä, joka korvaa ihmi-sen tekemän tulkinnan, kuvailu- ja ajattelutyön. Verkkojulkaisemisen alkuvaiheen ajatuksena oli myös, että käyttäjät hoitaisivat kuvailun ja haun itse.

Nämä automatiikkaa hyödyntävät järjestelmät eivät ainakaan toistaiseksi ole riittävän kehitty-neitä, ja verkkoaineiston tiedonhaun ongelmat alkavatkin jo näkyä arjessa: hakutulosten sisäl-töjen paikkansapitävyydestä tai laadusta ei ole taetta, tiedonhakua manipuloidaan kaupallisilla tai poliittisilla tavoitteilla ja suurinta osaa julkaisuista ei edes huomata. Arvioiden mukaan puol-ta tieteellisistä artikkeleista eivät lue kuin tekstin kirjoittajat ja lehtien toimittajat. Näyttää myös siltä, että käyttäjiä ei kiinnosta sisältöjen kuvailutyö vaan dokumentit ja niiden käyttäminen.

Suomessa on poliittisessa puheessa panostettu vahvasti tietoyhteiskunnan infrastruktuurin rakentamiseen. Ikävä kyllä näyttää siltä, että edelleen tämä puhe on pitkälti ohjelmistojen ja laitetekniikan kehittämistä. Ihmiset hakevat tietoyhteiskunnassakin sisältöjä: tutkittua tietoa, merkityksiä ja elämyksiä. Näihin liittyvä kuvailu- ja tallennustyö tulee ymmärtää vähintään yhtä tärkeäksi kuin fyysisen infrastruktuurin rakentaminen, ja sille on turvattavat riittävät resurssit.

Myös ohjelmistokehitys edellyttää inhimillistä ajattelutyötä: automaattisten sisällönkuvailu- ja tekoälysovellusten kehittäminen vaatii järjestelmien "opettamista", inhimillisen päättelyn ja tul-kinnan mallintamista. Vasta tämän kehitystyön myötä laajojen verkkoaineistojen automatisoitu kuvailu ja tiedonhaku voidaan tehdä analyyttisemmäksi, luotettavammaksi ja tehokkaammaksi. Kirjastojen, museoiden ja arkistojen toiminta takaa kansakunnan muistin säilymisen ja antaa välineitä kansakunnan itseymmärrykselle. Tässä aikajänteenä ovat sadat ja tuhannet vuodet. Säilytetyillä aineistoilla ei ole mitään merkitystä, jos niitä ei käytetä tai jos niistä ei ole saatava-na kuvailutietoa niissä järjestelmissä, joista ihmiset etsivät itselleen tarpeellisia aineistoja. Metatieto, tieto tiedosta, säilyttää ja välittää tietoa dokumenttien sisällöstä, myös niiden aineisto-jen osalta, jotka eivät enää ole aktiivisessa käytössä. Modernit tekniset ratkaisut mahdollistavat tiedon louhinnan myös laadukkaasta ja standardinmukaisesta metatiedosta. Sen lisäksi, että se mahdollistaa tiedonhaun, metatieto itsessään kertoo kulttuurisisällöistä, merkityksistä ja niissä tapahtuneista muutoksista.

Kirjastojen pitkäjänteisesti tekemä, metatiedon tuottamiseen liittyvä kansainvälinen yhteistyö mahdollistaa kaikille käyttäjille samanlaisen tiedonkäytön ympäristön ja vähentää päällekkäistä työtä. Yhteistyössä tuotetaan laadukasta metatietoa tiedonhakijoiden tarpeisiin, olivatpa kuvail-tavat aineistot missä muodossa hyvänsä.

Suomalaisen kulttuurin säilymisen ovat taanneet julkisesti rahoitetut muistiorganisaatiot. Nii-den keskeinen tehtävä on varmistaa sellaisen metatiedon tuottaminen, että suomalaista kult-tuuria ja sen tuottamia aineistoja käytetään mahdollisimman kattavasti. Samalla suomalainen kulttuuri säilyy elinvoimaisena ja luo uutta suomalaisuutta.

DL: 19.10.2017 klo 17.00

(alle tekijät)